rozumu, částí ideologické nadstavby, ale něčím hlubším. — A vůči práci avantgard nechtěli jsme užívat obdivného tónu. Chtěli jsme zkrátka vykonat kus nelíbivé a nepopulární práce: ujasnit pojmy. Přimět čtenáře, aby sám myslil, soudil, hledal.

Kritická odezva byla opravdu slabá. Nebyla snad Fronta dosti vyzývavá, aby pobouřila? Či nedovedou se naši odpůrcové už vůbec opravdově s námi vyrovnat? Zatímco čteme řadu dopisů z ciziny, co v Německu se s Frontou polemizuje, co se jeví o Frontu zájem v SSSR, Rumunsku, Polsku, Holandsku, Finsku, mohli jsme číst zatím jediné poctivé vyrovnání s Frontou: byl to dopis dělníka — ze žaláře. Není to symptomatické? Nuže, spolupráce avantgard, odezva mezi čtenáři z drobné inteligence, hlavně učiteli, až daleko ze Slovenska je nám odměnou za podnik, jejž jsme svépomocně podnikli, kdyžtě nevíra nakladatelů v mladou generaci byla by Frontu pohřbila. — Odběratelé jsou vždy nejlepším svědectvím.

(ReD 1, č. 1, říjen 1927)

Seifertův Slavík zpívá špatně dává zamyslit se nad víc než nad obratem ve vývoji samotného Seiferta; dává zamyslit se nad jeho poměrem k Nezvalovi, nad osudy toho, čemu se říkalo poetismus, i nad budoucností té skupiny literátů, která bývá nazývána poválečnou generací. Promluvme si nejprve o poetismu.

PROPUKLO TO RÁZEM JAKO OSYPKY

K tomu dva citáty:

„Věřím, že i poezií se dělá revoluce a nejenom hladem a třídní nenávistí a třídními zájmy. Věřím, že myšlenka silně vyslovená může přesvědčit o větší revoluční energii než třeba určitý zájem třídní.“ Napsal František Götz, Host, leden 1923.

„Básníci minulého času (to jest autoři z roku 1923; poznámka citujícího) holdovali filosofii. Myšlenka. Její nenadálé odstupňování. Hú, jaká práce! — Plesnivé nevlídno pracoven. Myslitelé. Jsem v neustálém kontaktu se svým trávením. Všecky smysly v chodu. 36 antén a instinkt věčně protékající.“ Vítězslav Nezval, červenec 1924.

Necitujeme tu, abychom dedukovali. Je to jen malá ilustrace, jíž by měl předcházet Wolkerův manifest poezie proletářské. Ale tuto je řeč ne o Wolkerovi, ale o poetistech, jehož mladí otcové brzy Götze přetrumfli a vypálili rybník jeho

expresionistickému rozvažování. Ostatně Götz záhy za nimi pokorně přiklusal.

JAK TO PRASKLO A CO PŘEDCHÁZELO

1914—1918, světová válka. Fenomén politický, technický i hospodářský. Rozvrat Evropy. III. internacionála. Revoluce se vznáší nad Evropou i Čechami. Vše jde nalevo. Poslední bitva vzplála. Poezie proletářská. Rudé zpěvy, růžové vlny nadšení. Mládí, jehož smysly byly tak dlouho škrceny válkou, pije lačně z poháru revolty. Je jim dvacet let a chtějí umřít na barikádách. Ale revoluce nejsou barikády. Je to dlouhý, na léta rozložený proces. Seifertovi padají šupiny s očí, nechce už umřít, neboť i proletářům se chce šunky, vína a kaviáru. To už je ta druhá etapa poválečné lyrické generace, během níž Karel Teige definuje program poetismu:

„Z války vyšlo lidstvo znaveno, zneklidněno, hořce zbaveno iluzí, nemohoucí toužit, milovat a vést nový a lepší život. Poetismus chce vyléčit tuto morální kocovinu. Je strůjcem obecného lidského štěstí a krásné pohody, beznáročně pacifický. Štěstím je komfortní byt, střecha nad hlavou, ale i láska, výborná zábava, smích a tanec. Chceme (Nezval, Seifert, Voskovec, Teige) obsáhnout všechny květy poezie nedělních odpůldní, výletů, zářících kaváren, opojných alkoholů, oživených bulvárů a lázeňských promenád i poezii ticha, noci, klidu a míru."

To už je rok 1924. Poezie, jež byla třídní a proletářská, když nad světem troubil k poslednímu soudu rudý archanděl, stala se přirozeně senzitivní a hravou, naprosto beztřídní, jakmile upřela své oči „do Paříže, kde je k nebi blíže", jak s melancholickým úsměvem prohlásil Jaroslav Seifert. Válka a revoluce a vášeň myšlenky chtějí od člověka všechno. Scelují ho a napínají jeho sentiment, vůli i rozum jediným směrem. Poezie a život, cit a myšlenka, krása a povinnost jsou jim jedno. Pak ale přichází reakce. Válka vyhladověla smysly, iluze o revoluční plnosti je neukojila. Tak tedy poetismus. Poezie jako

poduška pro unavené smysly, jako sklenice pro žíznivé rty.

1925: Jaroslav Seifert vydává knihu přesně podle receptu: Na vlnách TSF. Absolutní demobilizace třídně revoltních rozmachů, jež stvořily jeho Město v slzách. Odstraněna tendenčnost se všemi ideologickými prvky. Svět se již nebouří, chce žít a tančit. Tu, jako v Nezvalově Podivuhodném kouzelníku, vymýšlí se svět, ne už kulatý, mučící se a mučený věčnými a časnými problémy pohybu, ale sladká mlhovina mimo prostor, čas i rozum. Tato lyrika se hraje, ne — odleskuje se v krajích požehnaně pokojných, jež začasté připomínají svoji prababičku, rokokovou idylu, pěstující ovečky, které mají okolo krku mašličky a na nich zvonečky. Rokokový trávník, na němž se hrávaly ony falešné maškarády, ovšem zmizel. Nahrazuje jej kavárna, fauna džezbendu, aeolská harfa Eiffelky; z napudrované markýzy je Gada-Nigi, jen Chloe tu zůstala, žel, ne už panna. Jsme o chlup upřímnější. Ale hraje se neustále tu, „u znamenitých pramenů Eau de Cologne", za asistence šumivé limonády hvězd, hedvábných kapesníků a usměvavých černoušků. Svět této knihy Seifertovy je zřejmě až přespříliš krásný. Je ze všech stran tak obklíčen nebezpečím, že hravá kouzla těchto básniček bylo nutno dát do skleníku, aby se nenastydla v zdravém a drsném průvanu života. Autor je tu zřejmě spíše obětí než tvůrcem této závojové krásy. Nebyl v ní doma, byla mu jen cestou k formové obrodě, jak o tom právě svědčí jeho „Slavík špatně zpívající", který znamená úplné procitnutí z opojení poetickými drogami. Zbyla mu z této výpravy řada obrazových možností, zbyl mu měkký a vláčný verš — ale jistě taky pachuť po uměleckém průmyslu, po vyšívaných, navoněných dečkách, zbylo jistě taky vědomí, jak lehce je možno využít epigonsky této básnické metody. Kolik těch epigonů statického, kvietistického poetismu vleče svůj pochmurný osud po plyších kaváren a po stránkách měsíčníků pro hanbu a strach lidského pokolení!

KAM S NÍM?

Ve vývoji českého verše znamená poetismus, tušíme, nikoli zahájení nových drah, nýbrž korektiv. Korektiv vývojově docela zdravý. Jeho nesporným kladem bylo úsilí po formě, po novém skladu slohovém, po novém větném i obrazovém přepisu vidění. Za to budiž mu chvála, lehká smrt a sladké odpočinutí! Odstranil přespřílišnou ideologii a individualistické pózy. Ale svým pasívním programem, fantaskním zrcadlením senzibility nemůže být trvalým nositelem lyrického tvoření. Právě epigoni ukazují, že z něho není východu, a i nejčistší poetista Nezval nahrazuje často požadavky čisté poetizace mnohomluvným verbalismem a bombastickou výmluvností, v níž se ztrácí rytmus i melodie a myšlenkové vtipy, filosofující žonglérství tu bující projevuje nahou primitivnost a vědomé zdětinštění ducha.

Sociologicky vzato je čirý a zákonný poetismus pasívním odleskem bezvýchodnosti poválečné inteligence, a byť se tvářil formově seberevolučněji, je sám veden a nesen proudem poválečné kocoviny v duších zdezorientovaných rozkladem všech společenských a tedy i kulturních tradic.

Tedy: dovršení, rozmělnění, zněžnění starých hodnot, a nikoli cesta k hodnotám poezie nové.

NÉNIE

Roku 1937 bude se procházet Vítězslav Nezval po pražských sadech a myšlenky, jimiž kdysi tak opovrhoval, pohrnou se mu přes umdlený zdroj smyslů:

— Krásná minulosti! Ó hvězdy! Ó magoti! Ó poryvy krásy, naprosto osvobozené! Nemám s vámi již nic společného. Nelze vás ani jíst, ani pít. Svět se maličko pozměnil a kraslice, jež jsme malovali, dečky, jež jsme v Národní kavárně vyšívali, tlí zasloužile po pohovkách a po vitrinách, pro radost a potěšení starých panen. Ó metafory a asonance, cukr, pudr de Côté a kombiné, jež ševelila pod doteky našich prstů, dávajících přednost před filosofií a morálkou přímému elektrickému styku! Podivuhodný kouzelník zmoudřel a zakopl o svých třicet let. Odevzdal jsem svůj lístek ve znamení revoluce a dělal jsem ji. Dělal jsem revoluci, revoluci, jejíž aktivita mě samého udivovala. Sbohem! Neexistuje už! Přesladili jsme své nápoje. Zapomněli jsme na chleba a na maso. Domnívali jsme se, že mezi vepřovou se zelím a koktajlem je nepřeklenutelná propast. Domnívali jsme se, že je možno odevzdávat svůj lístek ve znamení revoluce a rozeznávat své lidské já od svého básnického já. Ó magoti, ó ptáci mé slabosti navždycky odlétlí! Naleznuvše novou pevninu, octli jsme se na ní s neplodnými starými pannami. Milovaly nás pro svou neplodnost, milovaly nás pro emoce, jež na ně sršely v spirálách našich ohňostrojů. Ó vůně po kalafuně! Život a poezie, vidím dnes, jsou jedno. Ať zhyne poetismus! Nemiluji už Karla Teiga. Šel, moudrý, za svými cíli. Co zbývá? Odevzdávám svůj lístek ve znamení revoluce a staré panny, i ty dvacetileté, dávají si mé poetismy k svátku. S bábovkou, gramofonovými deskami a vyšívanými dečkami. Poezie musí být jiná...

Tak pravil Vítězslav Nezval. Tak pravili lidé, kteří čtouce chtějí číst.

(Tvorba 2, č. 3, březen 1927)